

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ –
ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА**

**ВЕЋУ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ ПРАВНО- ЕКОНОМСКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

Донетом одлуком Наставно-научног већа Универзитета у Београду – Факултета политичких наука од 17. октобра 2024. именована је Комисије за израду реферата о завршеној докторској дисертацији кандидаткиње **Миљане Ђурчевић Цуцић** на тему „Дипломатско деловање Европске уније у успостављању међународне праксе одрживог развоја током друге деценије 21. века“ .

Одређено је да Комисију чине:

1. професор др Драган Ђукановић, редовни професор Универзитет у Београду – Факултета политичких наука
2. професор др Дарко Надић, редовни професор Универзитета у Београду – Факултета политичких наука,
3. професорка др Маја Лукић Радовић, ванредна професорка Универзитета у Београду – Правног факултета.

Комисија је прегледала и оценила наведену дисертацију, те на основу мишљења свих чланова једногласно подноси Наставно-научном већу Универзитета у Београду – Факултета политичких наука:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Основни подаци о кандидаткињи

Миљана Ђурчевић Цуцић рођена је 13. маја 1989. године у Смедереву. Основно и средњошколско гимназијско образовање завршила је са одличним успехом у Београду. Академске студије првог степена похађала је на Универзитету у Београду – Факултет политичких наука. Дипломирала је 21. марта 2013. године са **просечном оценом 8,90** на студијском програму Међународних студија, модул Међународна политика, стекавши звање дипломираног политиколога за међународне послове. Уписала је на истом факултету у академској 2013/2014. години студије другог степена на мастер академском студијском програму Политикологије – Међународне студије, модул Европске интеграције. Завршила их је са **просечном оценом 9,56** изузетно успешном одбраном рада „Право народа на самоопредељење у Европи након 2000. године – студија случаја Каталоније“ 30. септембра 2016. године и стекла звање мастера политиколога за међународне послове. Студирала је у академској 2015/2016. години и на Специјалистичком програму иновације знања у области тероризма и организованог криминала Универзитета у Београду – Факултета политичких наука. Окончала је ове студије исте академске године са **просечном оценом 9,30** извршном одбраном завршног специјалистичког рада „Правне тековине Европске уније у области борбе против тероризма и усклађивање националног законодавства Србије са ЕУ тековинама“.

Докторске студије на студијском програму трећег степена Политикологије – међународне и европске студије на Универзитету у Београду – Факултета политичких

наука уписује у 2018/2019. години као стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије по програму за младе истраживаче испод тридесет година. Све студијске испитне обавезе испунила је до почетка академске 2021/2022 године остваривши **просечну оцену 9.60**.

Засновано на оствареним практичним увидима у професионалној каријери у државној управи до августа 2019. године, уз знања стечена усавршавањем, посебно у периоду од 2015. до 2019, а затим новосазнатим, најпре, ангажовањем од 2019. године у академском научно-истраживачком раду, а потом од 2020. године и радом у настави, кандидаткиња се на другој години докторских студија систематично усредсређује на одабир и темељито уобличавање теме докторске дисертације.

Основно интересовање за дипломатију кандидаткиња је практично развијала већ од 2013. године обављајући послове на првом радном месту сарадника у Сектору за управљање пројектима, међународну сарадњу и комуникације Националне службе за запошљавање Републике Србије. Заинтересованост за дипломатију Европске уније (даље и ЕУ и Уније) повећава њен рад од 2014. године на месту саветника за људска и мањинска права у Одељењу за политичке критеријуме и правду, слободу и безбедност тадашње Канцеларије за европске интеграције Влада Републике Србије. Бројне аспекте дипломатске праксе упознала је радећи у Министарству за европске интеграције Владе Републике Србије до августа 2018. године, и од августа 2018 до августа 2019. године на радном месту самосталног саветника у области европских интеграција и међународне сарадње у Сектору за европске интеграције и међународну сарадњу Министарства за државну управу и локалну самоуправу Владе Републике Србије.

Стипендирана усавршавања знања подстакла су је да помније анализира и истражује значајна питања дипломатског деловања. Као стипендисткиња Европске комисије и Британског савета вишемесечно је усавршавала знање на програму *EU Scheme for Young Professionals in the Western Balkans* у Паризу на Sciences Po, које је укључивало и двонедељно теренско истраживање у Тирани. Истраживачки тим у чијем је саставу била сачинио је емпиријски засновану аналитичку студију на тему „*Sustainable Models of Legal Approximation Platform – Option of an IT solution/platform that incorporates Acts of the EU Acquis*” и јавно је представио на завршетку овог програма. Министарство спољних и европских послова Аустрије стипендирало је кандидаткињино похађање Дипломатске академије у Бечу и Бриселу за младе из дунавског региона и Западног Балкана. Регионална школа за јавну администрацију (ReSPA – Regional School for Public Administration) стипендирала је њено једнедељно усавршавање знања за „*Chapter 23 judiciary and fundamental rights and chapter 24 justice, freedom and security in accession process*“ у Стразбуру (Француска). ReSPA ју је стипендирала и да усавршава знање на летњој школи „*Seasonal school on Accession Negotiations with the European Union, Chapters 23 and 24*“. Као стипендисткиња Министарства спољних послова Владе Холандије, Хелсиншког одбора за људска права и Универзитета у Лајдену остварила је 2018. године усавршавање у Хагу на програму Школе за људска права, као и посебне школе за Заједничку спољну и безбедносну политику и Заједничку одбрамбену и безбедносну политику Европске уније у организацији Европског колеца за одбрану и безбедност. Програм усавршавања *Matra Rule of Law Training – Human and Minority Rights* окончала је самосталном изградом и јавном одбраном предлога пројекта на тему „*Mapping Institutional Opportunities for Achieving 50/50 Agenda*“, као и пратећег Акционог плана.

Унапређивала је знања и савладаним обукама: „*Council Working Group Meeting (COELA): Adopting an EU Common Position on Chapters 23 and 24 and defining interim benchmarks*“; „*Harmonisation process of Serbian legislation with focus on methodology for transposition of the EU acquis*“; „Људска права и миграције“ (у организацији Комесаријата за избеглице и миграције РС и УНХЦР); „Мандат и пракса правосудних институција – Међународни суд правде и МКТЈ“ (у организацији ОЕБС школе) и

„Мандат и пракса ЕУ институција – КОРЕПЕР“ (у организацији ОЕБС школе).

Бављење академским научно-истраживачким радом започела је 2019. године у звању истраживачице приправника на пројекту Универзитета у Београду – Факултета политичких наука, број 179076, „Политички идентитет Србије у регионалном и глобалном контексту“, који је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије. Изборно веће Универзитета у Београду – Факултета политичких наука одлуком донетом 2. септембра 2019. године извршило је овај избор кандидаткиње у то прво научно-истраживачко звање. Поступно је на оствариваним пословима почела да проширује сазнања о важности проблематике развоја.

Интересовање за феномен дипломатије одрживости почиње да гаји од академске 2020/2021. године када је одлуком Изборног већа Универзитета у Београду – Факултета политичких наука бирана за ангажовање у настави као сарадница демонстратор на предмету Савремена дипломатија у ужој научној области Међународне студије. Радом и напредовањем до научног звања истраживача сарадника, кандидаткиња **Ђурчевић Цуцић** развила је заинтересованост и за теорију праксе у Дипломатским и Међународним студијама чијом се применом може повећати разумевање дипломатије одрживости, глобалне владавине одрживог развоја, и дипломатије Европске уније (ЕУ). Таква њена сазнајна интересовања одлучујуће је подстицало сарадничко ангажовање у настави предмета основних академских студија Увод у дипломатију и дипломатску анализу и Савремена дипломатија ужој научној области Међународне студије, за које је у звању асистенткиње изабрана 31. марта 2022. године одлуком Изборног већа Универзитета у Београду – Факултета политичких наука.

Првих пет међу доле наведеним објављеним ауторским радовима **Миљане Ђурчевић Цуцић** релевантно је за тему докторске дисертације:

1. „The European Union’s enlargement policy changes in the last decade – a successful international practice or dysfunctional transformation?,” *SCIENCE International Journal*, 2, 3 (2023), str. 97-103, doi: 10.35120/sciencej0203097d (M23)
2. „Мрежа зелене дипломатије као један од механизма Европске уније за достизање климатске неутралности Европе.“ *Zbornik radova sa naučne konferencije Екологија и Политика. Србија и Европска Унија*. Centar za ekološku politiku i održivi razvoj Fakulteta političkih nauka. Beograd, (2023), str. 218-245. (M 63)
3. „Структурне промене мултилатералне дипломатије Европске уније у Генералној скупштини Уједињених нација.” *Политичка ревија* 4, 74 (2022), стр. 15-38. (M51)
4. „The African Union and European Union Energy Partnership - a step closer to reaching social justice in Africa.“ *Proceedings from the 16th Annual Conference 2022: Social Justice in Post-Communist Societies*. The Serbian Political Science Association and Faculty of Political Science, (2022), str. 307-327. (M33)
5. „Допринос Европске службе за спољно деловање успостављању међународне праксе одрживог развоја.“ *Политичка ревија* 3 (2021), стр. 119-139. (M51)
6. „Последице одлука надлежних органа у време пандемије по право на слободу и безбедност личности и развој грађана Републике Србије“ у *Зборник радова са редовне међународне конференције Удружења за политичке науке Србије – Политичке последице пандемије*, (2020), стр. 265-287. ISBN 978-86-6425-081-8. (M33)
7. „Последице пандемије на људско право на развој у Србији“ у *Књига сажетака са редовне међународне конференције Удружења за политичке науке Србије – Политичке последице пандемије*, (2020), стр. 25. ISBN 978-86-6425-070-2. (M34)

8. „Приступање Европске уније Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода Савета Европе – стагнирање процеса као резултат мишљења 2/13 Суда правде ЕУ“. *Европско законодавство*, бр. 70, (2019), стр. 71-98. (M53)

Најзначајнија самостална и коауторска учешћа са објављенима апстрактима и излагањима на међународним научним конференцијама у земљи и иностранству предметно значаја за докторску дисертацију су:

- „European Union’s Practice Turn in „Green“ Policies in the Western Balkans Accession Negotiations.“ *Regional Studies Association Annual Conference 2024*, октобар 2024, Dubrovnik, Croatia.
- Stefanović-Štambuk, Jelica and Miljana Đurčević Cucić. „A singular or a plural? The European Union’s diplomatic practice or diplomatic practices of sustanization in the Western Balkans.“ Sabor politikologa *EU Enlargement, Geopolitics, and the Russian-Ukraine War*, 21-22. октобар 2023, Beograd, Srbija.
- Stefanović-Štambuk, Jelica and Miljana Đurčević Cucić. „Even beyond the Relational Theoretical Turn – A Multiperspectival Vista to the Study of Regions and Regional Development.“ Међународна научна конференција *Регионални развој, идентитети и демократска интеграција*, Универзитет у Нишу – Филозофски факултет и Српско социолошко друштво, 6-7. октобар, Ниш, Србија.
- Stefanović-Štambuk, Jelica, Miljana Đurčević Cucić. „Kraj tridesetogodišnjeg europskog primirja? ‘Tamna strana’ diplomacije ‘zajednice vrijednosti i sigurnosti’ od ‘Vankuvera do Vladivostoka’.“ 27. Међународна znanstvena konferencija *Nacionalne manjine, migracije i sigurnost*, 18-21. septembar 2023, Brijuni, Hrvatska.
- Stefanović-Štambuk, Jelica and Miljana Đurčević Cucić. „Beyond 'Practice Turn'? Unfolding the Emergence of Hydrogen Diplomacies with the Help of Understandings of Change in the IR’s 'Relational Turn'.“ 16. EISA Annual Pan-European Conference on International Relations *The Voice of Political Science around the World*, 5-9. septembar 2023, Potsdam, SR Nemačka.
- Стефановић-Штамбук, Јелица, Миљана Ђурчевић Цуцић, Теодора Станић, Ивана Дуњић. „Допринос дипломатије одрживе трансформације света стратешки ефективном деловању у области безбедности и одбране.“ Научна конференција војних наука *Војна 2023: Наука у функцији одбране*. 16-17. мај 2023, Војна академија, Београд, Србија.
- „The African Union and European Union Energy Partnership - a step closer to reaching social justice in Africa,“ Сабор политиколога *Друштвена правда у пост-комунистичким друштвима*, октобар 2022, Београд, Србија.

Интересовање за истраживање ЕУ дипломатије и међународне праксе одрживог развоја показује и њена ангажованост на пословима координатора за европске интеграције и међународну сарадњу на пројекту Швајцарске организације за сарадњу кроз пројекат „Социјално укључивање и смањење сиромаштва“ у оквиру Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије (СИПРУ). Две године је и учесница у пројекту *WeLead: EU Scheme for Young Professionals from the Western Balkans* који финансира Европска унија у сарадњи са Центром за изузетност у финансирању (*Center for Excellence in Financing*) из Словеније где је ангажована као ментор изабраним полазницима. Учествовала је и у припреми више анализа на тему положаја осетљивих група у Србији. Годинама је предавач на Београдској отвореној школи у оквиру образовног програма „Студије будућности“ та теме Визне либерализације, политике Шенгена и поглавља 24 Правда, слобода и безбедност у

процесу приступања Републике Србије Европској унији. Кандидаткиња је октобра 2016. године положила државно–службенички испит за оспособљавање за рад у органима државне управе Републике Србије. Говори енглески и француски језик.

Основни подаци о дисертацији

Кандидаткиња **Ђурчевић Цуцић**, испунивши све важећом нормативом прописане услове, и у консултацији са предметним наставником, редовном професорком др Јелицом Стефановић-Штамбук, понела је на уредан начин крајем 2021. године ваљано у погледу свих формалних чинилаца сачињену пријаву теме докторске дисертације „**Дипломатско деловање Европске уније у успостављању међународне праксе одрживог развоја током друге деценије 21. века**“. Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета политичких наука донело је 30. децембра 2021. године одлуку о формирању и саставу Комисије за оцену научне заснованости пријављене теме докторске дисертације и квалификованости кандидаткиње да је изради. Одлуком Наставно-научног већа Универзитета у Београду – Факултета политичких наука, донетом 30. јуна 2022. године, предложена тема је прихваћена и кандидаткињи дозвољен рад на изради докторске дисертације под менторством редовне професорке др Јелице Стефановић-Штамбук. Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду одлуком од 12. јула 2022. године дало је сагласности на све претходно наведене елементе одлуке Наставно-научног већа Универзитета у Београду – Факултета политичких наука.

Следећи прихваћену пријаву кандидаткиња је систематично спровела истраживање прихваћене теме дисертације. Комисија констатује да је израђени рад, аутентичног наслова о савремено ванредно глобално, транснационално, регионално, национално, субнационално и за сваког појединца битној предметној теми, у складу са Упутством о прописаном облику и садржају докторске дисертације. Према Правилнику о академској честитости Универзитета у Београду – Факултета политичких наука ова дисертација прошла је у Универзитетској библиотеци проверу аутентичности програмом *iThenticate*. Установљено је да рад не садржи никакво неправилно преузимање из других извора. Комисија закључује да је научни рад написан самостално и академски честито проистичући из ауторкиног изворно осмишљеног и спроведеног истраживања.

Дисертација је писана ћиричним писмом, фонтом *Times New Roman*, величине 12 типографских тачака, са проредом основног текста од 1.0 и маргинама од 2 цм. Броји укупно 378 страница са на крају додатом исправком на страницама 377 и 378 за странице 15-17 садржане у првом поглављу рада, *Увод*, због нехотично начињене омашке на њима наведеног броја поглавља дисертације. Основно излагање опремљено табелама и илустрацијама написано је на 298 страница. Литература пописаних више врста коришћених библиографских јединица дата је на 46 страница. Рад уредно садржи насловне странице на српском и енглеском језику, страницу са подацима о ментору и члановима комисије за јавну одбрану, изјаву захвалности, сажетке на српском и енглеском језику праћене извршеном научном каталошком типологизацијом, странице садржаја, страницу са листом сачињених табела и илустрација које обогаћују текст. Поред тога обухвата биографију ауторке и формално-правне изјаве. Посебну додатну вредност овој дисертацији даје 15 сачињених аналитичких прилога и израђених истраживачких инструмената на српском и енглеском језику обима 25 страница.

Рад је теоријски брижљиво утемељен на обухватно извршеном критичком прегледу релевантне литературе и вршених емпиријских истраживања. Заснива се на коришћеној обимној изворној документационој грађи примарних историјских и савремених дипломатских и правних извора информација садржаних у електронским

архивама Уједињених нација (83 јединице уговорне регулативе и одлука) и Европске уније (137 јединица уговорне и правне регулативе и докумената налаза, извештаја, иницијатива и одлука и 50 изворних докумената вођења дипломатије и креирања политика) уз попис додатних 28 статистичких и извештајних дигиталних страница. Секундарни извори обухватају 284 јединице научних монографија, научних чланака публикованих у часописима и зборницима радова како теоријске, тако и емпиријске природе, као и студијских анализе о дипломатском деловању ЕУ и међународној пракси одрживог развоја. Укључене су и значајне одбрањене докторске дисертације везане за одабрани теоријски приступ и његову примену.

Дисертација има логички кохерентно уређену структуру излагања у седам поглавља. Свако поглавље осим последњег, седмог, *Закључна разматрања*, што је и основано, организовано је у прегледна потпоглавља омогућујући лакоћу и летимичног упознавања њихове садржине. Поједина поглавља разрађена су до неопходне разгранатости и у одељке, а нека и до у пододељке. *Увод* је прво поглавље брижљиво сачињено да успостави теоријско-емпиријско истраживање предмета који је прецизно одређен већ насловом докторске дисертације. Друго поглавље, *Теоријски приступ*, концептуално и операционално моделује предузето теоријско-емпиријско истраживање дипломатског деловања Европске уније посматране као заједнице праксе мира и одрживости чије се дипломатско деловање води овим двома сврхама. *Концепт одрживог развоја и дипломатија одрживог развоја као резултат глобално одређених циљева* је треће поглавље компаративно-историјске анализе обликовања поимања одрживости, одрживог развоја и глобалне владавине одрживог развоја регулисане његовим утврђеним циљевима. Четврто поглавље је *Еволуција дипломатског система Европске уније* од установљења прве Заједнице за угал и челик преко Уговора о Европској унији, ступилим на снагу 1993. године, до кључних системских измена њеног дипломатског делатништва и дипломатије 2009. године Лисабонским уговором и његовим спровођењем током друге деценије 21. века. *Дипломатско деловање Европске уније на успостављању међународне праксе одрживог развоја* је пето поглавље у којем се расправља о дипломатском делатништву ЕУ у успостављању међународне праксе у овој области, и утврђује повратни процес посебно предводничког типа који обележава другу деценију 21. века, кулминирајући усвајањем свеобухватне стратегије Европског зеленог договора за трансформацију Уније ка одрживости, укључујући и њену реализацију глобално утврђених циљева одрживог развоја до 2030. године и постизање климатске неутралности до 2050. године. Шесто поглавље, *Налази приступа заједнице пракси о дипломатском деловању Европске уније на успостављању међународне праксе одрживог развоја*, садржи преточена постигнута сазнања у концептуализовање инструмента – датих сачињено на српском и енглеском језику у Прилозима – за даље емпиријско испитивање шта конкретно и како чине у дипломатији одрживости актери ЕУ дипломатије заједнице праксе мира и одрживости на одржању и изменама успостављене међународне праксе одрживог развоја. Садржински је ово поглавље изузетно важно за усмеравање наставка истраживања вршеног у дисертацији. *Закључна разматрања* су седмо, задње поглавље темељито урађеног научног рада осмишљеног амбициозно, како и приличи већ сазнајно изазовно насловљеној дисертације. Ауторка је овде критички извела остварене доприносе, искрено се осврћући и на разумљива ограничења рада. Посебну битност поглављу дају разговетно назначени правци у којима се већ достигнута сазнања на постављени начин могу додатно и верификовати и продубљивати.

Доследно је у докторској дисертацији научним приступом усредсређене квалитативне компарације и праксолешке аргументације теоријски иновативно засновано и хипотетичко-дедуктивним моделовањем операционализовано спровођење

систематичног прикупљања информација из примарних и секундарних извора методом квалитативне компаративне анализе и студије случаја, као и обрада података оперативном методом анализе садржаја докумената и синтетичког извођења чињеничних налаза о предмету истраживања. План примене метода испитивања техником анкете за прикупљање података реализован је као претестирање израђених инструмената, електронских анкетних упитника на српском и енглеском језику, садржаних у делу дисертације насловљеном Прилози.

Кандидаткиња је свеобухватно проучила пријављену и научно и друштвено изузетно значајну савремену тему у складу са одобреном пријавом. Следствено је на основу свих напред изнетих чињеница закључак Комисије да ова дисертација по облику, текстуалном излагању, и сазнајном домету у целости испуњава све методолошке стандарде и захтеве постављене за ову врсту научног рада.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања у докторској дисертацији **Миљане Ђурчевић Цуцић** је дипломатско деловање Европске уније у успостављању међународне праксе одрживог развоја током друге деценије 21. века. Кључно истраживачко питање на које је кандидаткиња у дисертацији настојала и успела да пружи одговор гласило је: *„На који начин и каквим средствима свог дипломатског деловања је Европска унија утицала на успостављање међународне праксе одрживог развоја доприношењем усвајању Агенде за одрживи развој 2030. године и предвођењем у њеном спровођењу?“*

Досадашња проучавања дипломатије Европске уније, чији је дипломатски систем институционално унапређен системски од 2010. године саобразно одредбама Уговора из Лисабона – који је на снагу ступио 2009. године – нису још увек целовито расветлила да ли је дипломатско деловање ЕУ утицало, како, и у којој мери на ток и исход процеса мултилатералних преговора и глобалних саветовања о споразумном утврђивању глобалног оквира управљања одрживим развојем после 2015. године који се спроводи од 1. јануара 2016. године. Такође, није довољно испитано да ли је, како, и у ком обиму процес преговорног споразумевања о Агендом за одрживи развој 2030 утврђеног глобалног оквира 17 циљева са 169 домета за вођење утврђивања и спроводног мерења учинака свих политика утицао на процес стратешке трансформације ЕУ ка одрживости убрзано од 2019. године Европским зеленим договором, те како повратно Унијино вођење дипломатије Европског зеленог договора повратно утиче на успостављену међународну праксу одрживог развоја.

Укратко, фонд научних знања о дипломатском деловању Европске уније у глобалним преговарачким процесима и мултилатералним институцијама, посебно у Уједињеним нацијама када се ради о области одрживог развоја, још увек је оскудан. Такође, научна знања о међународној пракси одрживог развоја и даље су недовољна. Иако су се све државе чланице Уједињених нација обавезале да одрживи развој постигну до 2030. године, достизањем 17 утврђених циљева у резолуцији 70/1 *Преображавање нашег света: Агенда за одрживи развој 2030*, усвојеној у Генералној скупштини 25. септембра 2015. године, проучавања међународне праксе одрживог развоја и даље нису целовита. Познајући описано стање у научној и стручној литератури о дипломатији Европске уније и о одрживом развоју, у чијем остваривању ЕУ данас предњачи, кандидаткиња је дошла на оригиналну истраживачку идеју значајну за смањење недостајућих научних знања. Идеју је искристалисала на основу критички спроведеног прегледа одвијајућих кључних теоријских и друштвених дебата о овако вишефокалном предмету истраживања.

Жуистра спорења о дипломатији и дипломатском делатништву Европске уније владају међу заступницима различитих схватања дипломатије. Спори се од крајности да је дипломатија ЕУ хибрид, но по дипломатским активностима ипак не и пресудно другачији од осталих међународних организација, једној страни. Супротну крајњу страну држе схватања да је дипломатија ЕУ јединствена као „структурална антидипломатија“ (Steffen Bay Rasmussen). Разрешењу дебата није помогло ни ступање на снагу Лисабонског уговора 2009. године којим је институционализовано системски вођење ЕУ класичне, структуралне, стратешке и обједињујуће дипломатије. Деловање Европске уније у мултилатералним преговарачким процесима и институцијама, иако мање истраживано, није уопште лишено спорења.

Оштре научне и друштвене дебате воде се и о одрживом развоју. Концепт одрживог развоја први пут је споразумно међународно створен у Међународној унији за заштиту природе и саопштен у њеном стратешком документу из 1980. године. Циљ уобличења концепта одрживог развоја био је вршење системске промене антропоцентричног развијања које економском расту подређује и обновљивост система планете и друштвену једнакост. Еко/биоцентрично системско схватање поставило је императивним постизање целовитог скупа економије, друштва и природе. Међународно усаглашено одређење одрживог развоја, прихваћено у Уједињеним нацијама, представљено је 1987. године у популарно званом Брунтланд извештају. Међутим, ни ова сагласност није водила окончању дебата о концепту и одређењу одрживог развоја.

Главна дебата одвија се између заговорника развоја заснованог на праву на развој, на једној страни, и, на другој страни, заговорника схватања развоја кроз фазе економског раста. Овај спор је само делимично отклоњен на Конференцији Уједињених нација о животној средини 1992. године. Тада је одрживи развој споразумно прихваћен као циљ човечанства како би имало будућност ослобађајући се наслага колонијализације и неоколонијалног и хегемонистичког патогеног узурпирања правде, једнакости, људске слободе избора, интегритета природе и достојанства појединца. Спорења о концепту одрживог развоја од тада почињу да се гранају у дебате о могућностима и ограничењима његовог постизања као глобалног циља. Дебате су живе и о начинима и облику уређења међународног управљања остваривањем одрживог развоја. Поступно је током две деценије трајања спорова дошло 2012. године до стварања сагласности о повезивању преговарачких процеса о животној средини и о развоју у јединствени процес међународних дипломатских преговора и светских саветовања о утврђивању глобалног оквира одрживог развоја после 2015. године. Успостављени преговарачки процес довео је 2015. године до постизања дипломатског споразума о достизању одрживог развоја до 2030. године. Ипак ранија спорења о одрживом развоју нису уминула, а нова избијају и научно и друштвено о успостављеној међународној пракси одрживог развоја 2015. године.

Полазећи од налаза спроведеног критичког разматрања наведених дебата кандидаткиња се определила да допринесе повећању научних сазнања која би била примењива за вођење и дипломатије и политика заснованим на научно потврђеним чињеницама. Предмет истраживања подробно је теоријски одредила применом теоријског приступа заједнице праксе, Колико је истраживање дипломатије као праксе и дипломатских пракси трајно у Дипломатским студијама, толико је оно поново откривено о Међународним студијама. Тако се овим покретањем теоријског приступа праксе и заједнице праксе дипломатија, као најуређенија међународна пракса и за остале конституционализујућа, нашла као и друге међународне у видокругу и Међународних студија и Европских студија. Избор теоријског приступа кандидаткиња је извела из спроведене критичке анализе теорија коришћених у радовима релевантним за одабрани предмет истраживања. Издвојила је из темељно проучених јединица теоријског корпуса

мишљења праксе Бугерову и Гадингерову теоретизацију међународне теорије праксе као допуне изворном теоријском приступу заједнице пракси Етјена Венгера. Теоријским приступом међународне заједнице праксе који су у Међународним студијама најдоследније покренули Адлер и Пулио направила је компилацијски теоријски приступ као мост приближавања Дипломатским студијама где је изучавање праксе срж научног предмета.

Кандидаткиња је у том настојању одабрала да синтетизује путем потанко извршене компарација три претходно истакнута правца теоретизације заједнице праксе. Образложено је критички одвагала преимућства која би имао као заснивајући теоријски приступ у проучавању изабраног предмета. Критички је вредновала постигнућа и слабости главних теоријских праваца међународне теорије и „мозаик теорије европског интегрисања“ коришћених у релевантним студијама дипломатије Европске уније. Посебно је обрадила теоријска стајалишта радова чији су циљеви дескрипција и разумевање или објашњење новине институционалног унапређења дипломатског система Европске уније установљењем Европске служба за спољно деловање од 2010. године, као и потврде дипломатског делатништва ЕУ постизањем унапређеног положаја у Генералној скупштини Уједињених нација 2011. године. Критички је прегледана и теоријска основа коришћена у научној литератури о процесу светске трансформације развоја ка стварању идеје, концепта и управљачког модела одрживог развоја, као и постизању међународне сагласности о прихватљивом облику глобалног управљања одрживим развојем као циљу човечанства како би имало будућност. Кандидаткиња је утемељено на свему наведеном употребљени теоријски приступ моделно операционализовала за разумевање дипломатског деловања Европске уније у процесу успостављања међународне праксе одрживог развоја током друге деценије 21. века,

Сагледала је из теоријског приступа који је компилирала Европску унију као заједницу праксе мира и одрживости и постигла да типологизује и нови облик обједињујуће дипломатије коју почиње да води после ступања на снагу Уговора из Лисабона уз конвенционалну, структуралну и стратешку дипломатију дипломатским активностима заједнице њених посленика, посебно посредничким мешетарењем и вишеструким учешћем. ЕУ заједница праксе мира и одрживости виђено је да упражњава вишеразински дипломатију настојећи да новим начинима поступања, механизмима и средствима повећава конзистентност и кохерентност и свог представљања, и делиберације, и општења, а посебно преговарања, као и учешћа у управљању променама. Дипломатска ЕУ заједница праксе мира и одрживости јача утицајност ЕУ будући на своју мултилатералну природу. Посебно је томе била окренута у мултилатералним дипломатским преговорима, а нарочито у мултилатералном преговарачком процесу о глобалном оквиру одрживог развоја после 2015. године .

Изабрана теоријска оптика којом је ЕУ обухватније сагледана као заједница праксе мира и одрживости, а дипломатија коју води као обједињавајуће мултилатерално сржна за све остале типологизоване врсте вођења дипломатског деловања обезбедила је да се прецизно изведеним моделом операционализације прикупе веродостојне информације према јасно утврђеним показатељима, обраде и анализирају добијени подаци за пружање чињенично потврђених одговора на постављено истраживачко питање. Изложеним у дисертацији научно засновано дати су одговори на истраживачко питање о начинима и средствима којим је дипломатско деловање ЕУ утицало вишеструким учешћем и преговорним мешетарењем активностима обједињујуће дипломатије на постизање споразума о глобалном оквиру одрживог развоја после 2015. године којим се успоставља међународна пракса одрживог развоја.

Тако су постигнути постављени главни научни циљеви:

- а) научне дескрипције дипломатије ЕУ заједнице праксе мира и одрживости и њеног дипломатског деловања које уобличеном обједињујућом дипломатијом почиње да упражњава од 2010. године посебно у дипломатске активности у мултилатералним преговорима, и
- б) објашњења ЕУ као заједнице праксе мира и одрживости која таквом својом конституцијом стреми да дипломатским деловањем мултилатерално постиже водеће место на глобалној сцени у успостављању међународне праксе одрживог развоја.

Постигнути је и научни циљ класификовања и типологизовања дипломатских активности конвенционалне, структурирајуће, стратешке и обједињујуће ЕУ дипломатије. Истовремено типологизован је и облик конкурентне одрживости као окоснице одрживог развоја ЕУ шире концептуализован ради потврђивања и глобално и унутар ње ауторитативности и легитимности. Класификован је и типологизован начин глобалног управљања развојем, посебно глобалног управљања одрживим развоје путем глобалног оквира споразумно утврђених развојних циљева.

Кандидаткиња **Ђурчевић Цицић** успела је и да оствари научни циљ превиђања будућег обима утицајности дипломатског деловања ЕУ у успостављеној међународној пракси одрживог развоја стратегијом Европског зеленог договора. ЕУ дипломатијом коју води у спровођењу ове стратегије настоји да глобални оквир утврђених развојних циљева прожима утврђивање и вођење свих њених политика и врста деловања повратно утирући главну трасу одржању и изменама успостављене међународне праксе одрживог развоја. Тако се ЕУ већ води временским хоризонтом 2050. године до када се обавезала свом грађанству да ће постићи да Европа постане први климатски неутрални континенти. Отуда и њено непосредно укључивање Западног Балкана у процес своје зелене и дигиталне трансформације за постављени циљ.

Остварен је и основни друштвени циљ истраживања у докторској дисертацији да буде обухватна систематизација проверених сазнања о дипломатији ЕУ, њеном дипломатском деловању и међународној пракси одрживог развоја како би шири заједница заинтересована за једно или све ова проблемска питања могла да се са њима упозна. Нема једне монографије на српском језику, као што не постоје ни на другим језицима, о посебности дипломатије Европске уније и донетима њеног дипломатског деловања у мултилатералном процесу преговора о одрживом развоју и извршеном утицају на успостављање међународне праксе одрживог развоја. Располагање једне интелектуалне средине радом који је подробније упознаје са многослојним и мултифокалним пресецајућим односним процесима доприноси да и јавност и креатори политика и практичари могу да се ближе упознају на подстицајан начин како да заснивају деловање на научно провереним сазнањима.

Информисаност друштва и развијена свест сваког појединца о дипломатском деловању ЕУ како у процесу обликовања Агенде 2030 и тако и предузиманом у њеном спровођењу кључна је за трансформацију човечанства ка одрживости за коју овај рад подстицањем научне аргументације пледира. Изложеним информацијама, подацима, налазима и закључцима сваки грађанин има питко штиво за подробно сазнаје и критички формира на основу њих своје мишљење о ЕУ дипломатским активностима којима Унија акционо стреми да оснажи друштва и државе, друштвене групе и појединце за појединачно и колективно остваривање циљева одрживог развоја не само на националном и локалном нивоу, већ и на регионалном и глобалном плану самерено степену развоја и одговорно поштујући основног начело да нико, и ниједно место не сме бити изостављено.

Дисертацијом се постигло предочавање друштвено битних сазнања не само о коренима најдубљих проблема данашње неодрживости од здравствене, климатске,

прехрамбене до енергетске кризе и кризе светског мира и демократије, већ и на постојећа решења и отворене могућности за иновације подржане успостављеном међународном праксом одрживог развоја.

Истраживање је за Републику Србију, чији је приоритет пријем у Европску унију, постигло циљ да у први план образложено постави друштвено потребна сазнања зашто остваривање одрживог развоја прожима и обавезе придруженог чланства земље ЕУ. Такође, написани текст постигао је покаже како се убрзаним одрживим развојем у нашој земљи може оснажи и политика проширења Уније. Зато друштво у Србији може да се подробно упозна и разуме зашто Унија и дипломатским активностима подстиче и помаже не само власти, већ и свим друштвеним групама и појединцима у Србији да синергијски са ЕУ достижу 17 циљева одрживог развоја до 2030. године и климатску неутралност до 2050. године.

Одабран теоријски праксеолошки приступ неодвојивости теорије од емпирије, и света идеја од материјалног света, омогућава је јавност да сазна да међународну праксу одрживог развоја чине и путокази решавања и основе решења за побољшање практичне политике националног одрживог развоја. Јасно је дисертацијом објашњено да коришћење политичког оквира циљева одрживог развоја за утврђивање секторских политика и праћење спровођења, вредновање и извештавање о процесу трансформисања ка одрживости до сада јесте најуспешније применила Европска унија. Опредељење Србије за остваривање чланства у ЕУ стога укључује да остваривање одрживог развоја и национална политика европског интегрисања и секторске политике буду брзо демократски реформисане. Европска унија је у циљу активне подршке таквом реформисању и у Србији и свим западнобалканским партнерима уобличио проширивање на њих своје стратегије Европског зеленог договора Зеленом агендом за Западни Балкан. Целој друштвеној заједници у Србији овом дисертацијом су пружена систематизована знања о том простирању Европског зеленог договора на све њене западнобалканске partnере проширења ЕУ како би се поспешиле њихове зелене и дигиталне ко-трансформације са Унијом за остваривање сопственог одрживог развоја и отпорности.

Чињењем најшире доступним постигнутих сазнања о проширењу Унијиног Плана за опоравак и отпорност ЕУ следећа генерација путем Економског и инвестиционог плана за Западни Балкан, као и најновијим Планом реформи и раста постаће јаснија сврховитост дипломатског деловања Уније на овај начин како би била друштво благотворна. Обезбеђивање финансијским повећањем обима средстава за постизање одрживог развоја у Србији и региону добило је последње поменути планом још један нови извор у односу на најзначајнија финансијска средства пружана из Инструмента претприступне помоћи за ново вишегодишње раздобље 2021-2027 (IPA III). Дисертација провереним и поузданим резултатима истраживања друштву пружа употребљива знања за унапређивање националне праксе одрживог развоја. Може и да подстакне како ширење интересовања за предузимање конкретних друштвених акција у том погледу, тако и да охрабри усредсређеније истраживање свеобухватног процеса преображаја света ка одрживости како би се политике заснивале на научно провереним чињеницама и тиме наша јавност и политички посленици охрабривали на стварање иновација за остваривање одрживог развоја до 2030. године, и климатске неутралности до 2050. године. Практичари дипломатије су дисертацијом добили незаобилазан рад за синтетичко упознавање и теорије и праксе дипломатије коју води ЕУ и дипломатије одрживости чија је битна оса дипломатија одрживог развоја, а општи регулаторни оквир глобална владавина одрживог развоја путем његових развојних циљева.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидаткиња је успешно проверила и потврдила коришћени хипотетички оквир полазећи од опште хипотезе која је гласила:

„Европска унија је дипломатским деловањем до 2015. године допринела, а од 2016. године предводи у успостављању међународне праксе одрживог развоја користећи се трансформационим начином дипломатских активности и разноврсним дипломатским средствима за остварење Агенде за одрживи развој 2030. године и достизање климатске неутралности континента Европе до 2050. године.“

Хипотетички оквир чиниле су и четири посебне хипотезе разрађене појединачним хипотезама са ваљано предложеним скупом одговарајућих индикатора. Прва посебна хипотеза, разрађена кроз четири појединачне хипотезе, потврђена је добијеним налазима да је Европска унија „уставила системски нови образац дипломатског деловања ступањем на снагу Уговора из Лисабона којим су институционално омогућени трансформациони начини дипломатских активности и развој разноврсних дипломатских средстава за утицајност у успостављању међународне праксе одрживог развоја“.

Једнако је успешно проверена и потврђена друга посебна хипотеза, развијена трима појединачним хипотезама. Другом хипотезом је претпостављено да ЕУ води структурирајућу дипломатију у успостављању међународне праксе одрживог развоја дипломатским активностима својих држава чланица, док дипломатским активностима вођене обједињујуће дипломатије обезбеђује кохерентност свог дипломатског деловања као цела ЕУ према међународним актерима у области одрживог развоја.

Није било никаквих потешкоћа ни у провери и потврђивању треће посебне хипотезе, са односне три појединачне хипотезе. Ова хипотеза гласила је: „Прихватањем Генералне скупштине Уједињених нација Резолуцијом 65/276 од 3. маја 2011. године да Европска унија има 'унапређени положај посматрача' (enhanced observer's status), као и унапређењем представљања Уније у систему Уједињених нација, омогућило је ЕУ да водећи обједињујућу дипломатију постане нови 'центар' интересног окупљања за успешно премощење непомирљивости глобалног Севера и глобалног Југа у процесу преговарачког утврђивања глобалног оквира одрживог развоја после 2015. године.“

Четврта посебна полазна хипотеза, разрађена са четири појединачне хипотезе, непобитно је потврђена кроз све налазе. Њом је било претпостављено како је ЕУ „створила и примењивала обухватније одређење одрживог развоја од концептуализације у Брунтланд извештају делујући и као весник нове међународне праксе одрживог развоја и као кључни заговорник њеног успостављања, а посебно од децембра 2019. године као предводник у учинцима успостављене међународне праксе одрживог развоја.“

Избор методологије примерене заснивајућем теоријском приступу компилације теорије праксе и заједнице праксе вичним коришћењем хипотетичко-дедуктивне методе и генерализације и специјализације водио је ваљаној селекцији и примени метода који теоријског приступа заједнице праксе и приступ праксе у дипломатској теорији потврђено показују сазнајно пробитачним. Одговарајућа припадна методологија која је коришћена назива се праксеографијом. Усредоточеност теорије праксе на емпирију кандидаткињи је омогућио да способно користи њене образложене епистемолошке претпоставке. Интерпретативним разумевањем знања и абдуктивним и рефлексивним коришћењем метода усредсређене компаративне анализе, студије случаја и оперативне методе анализе садржаја докумената за прикупљање информација и обраду података ослободио је процес научног сазнавања у највећој мери стега позитивистичке епистемологије. Доследност интерпретативном разумевању друштвене стварности тако

да је конструишу актери обавезивао је на ситуирано и контекстуално утврђивање резултати њиховог преговарања значења деловања и ситуација у којима су. Метод абудкције коришћен је на прави истраживачки начин за мапирање пракси и заједница и типова заједница пракси што је извукло на површину јасно сагледавање оног шта се и како ради да се разумевања зашто. Претпостављена рефлексивност усмерила је сазнајне алате ка делатнику и када се његово делатништво не види голим оком и на начин који је рутинизиран. Саобразно општим методолошким полазиштима и њима примереним поступцима за разумевање микроситуација и микрочињења ЕУ заједнице праксе мира и одрживости и тим двама сврхама саображене обједињујуће дипломатије и предводничког деловања у глобалној заједници пракси одрживог развоја и његове владавинске регулације путем развојних Миленијумских циљева за неке државе ка циљевима одрживог развоја за све државе и за сва друштва као некса успостављања међународне праксе одрживог развоја одабране су за стварање терена сагледавања чињеница метод моделовања, критичке генеалогije и компаративне-историјске методе у споју са методом студије случаја и усредсређеном методом компаративне анализе сетова конститутивних података.

Кључне коришћене методе прикупљања и обраде података биле су оперативна метода *анализе докумената* из писаних материјалних извора. Документационо тело (корпус) анализе чинио је опсежан скуп свих јавно расположиви и дигитално доступни документи европске интеграције од правно обавезујућих до декларативних, спроводни документи у државама чланицама, као и документарне путање дефинисања одрживог развоја од држава чланица ка целини европске интеграције и од њених створених оквира ка националним прописима уређивања усклађеног вођења остваривања одрживог развоја у европској интеграцији путем вишеразинске дипломатије. Коришћења је техника квалитативне компаративне анализе садржаја сваке јединице корпуса према скупу индикатора заједнице праксе мира и одрживости ЕУ операционализованог теоријског модела. Индикатори у истом моделу типа дипломатије коју ЕУ води према сврхама мира и одрживости као и индикатори и врста њеним дипломатских активности коришћени су за издвајање из сваке јединице корпуса њихових значења.

Исто је чињено са свим јединицама документационог корпуса УН за компарацију делатништва других заједница пракси и њиховог дипломатског деловања са ЕУ. *Усмерени интервјуа* као техника методе испитивања користиће се за систематизованог прикупљање веродостојних информација од челних особа у заједници/заједницама праксе дипломатије одрживог развоја. Инструмент за прикупљање информација усмереним интервјуом биће основа за разговор. Осмишљено је да ће је чинити: „батерије питања од развоја концепта одрживог развоја у ЕУ и постепеног унапређивања праксом, посебно дипломатског деловања ЕУ од Уговора из Лисабона и размишљања о будућем правцу унапређивања успостављене међународне праксе одрживог развоја“. Овом техником метод испитивања кандидаткиња је проценила да ће доћи до поузданих информација „о конфигурацији ситуација и њиховог разумевања које се не могу пронаћи у примарним документима и секундарним изворима“.

Захваљујући у пријави садржаном и израђеном плану за примену метода испитивања који је укључио и предвидиве ризике и дисруптивне ситуације уз разрађени скуп могућих мера олакшавања ремећења и ситуационог прилагођавања плана испитивања како би се спречило нарушавања ригорозности емпиријског истраживања постигла је да избегне нарушавања коришћења ове методе чувајући интегритет истраживања изменом коришћене технике. Предузела је прелазак на технику анкете и израдила и репрезентативни узорак планиран за електронску анкету путем анкетних упитника и посебни анкетни упитник као инструмент за испитивање сваке категорије. Ови анкетни упитници, конструкционо објашњени у шестом поглављу, сачињени на

српском и енглеском језику дати су у делу Прилози ове дисертације. Представљају значај постигнути методолошки допринос, а њихово претестирање је значајно допринело потврђивању релевантне групе појединачних хипотеза којима су потврђене посебне хипотезе водећи потврди основне хипотезе хипотетичког оквира истраживања у дисертацији.

4. Кратки опис садржаја дисертације

Миљана Бурчевић Цуцић промишљено је садржајно структурирала дисертацију у седам поглавља излагања. Осим последњег поглавља, *Закључна разматрања*, сва су развијена до нивоа потпоглавља. Већина поглавља је разрађена и до одељака, док су поједина обликована и до нивоа пододељака.

Прво поглавље, *Увод*, изузетно брижљиво је сачињено да успостави теоријско-емпиријско истраживање предмета који је прецизно одређен већ насловом докторске дисертације. Амбициозно одређује предмет истраживања и поставља захтевно главно истраживачко питање. Садржи високо постављање научне и друштвене циљеве и помно сачињен хипотетички оквир од којег се полази. Овде су саопштен и методолошки приступ, научни методи који се примењују, врсте извора информација и корпуси материјала који ће се истраживати. Детаљно су предочени очекивани резултати и могући сазнајни допринос дисертације, и образложена њена научна и друштвена оправданост.

Друго поглавље, *Теоријски приступ*, концептуално и операционално моделује предузето теоријско-емпиријско истраживање дипломатског деловања Европске уније посматране као заједнице праксе мира и одрживости чије се дипломатско деловање води овим двама сврхама. Разрађено је у три потпоглавља. Прва два су разграната до одељака, док је треће разуђено и до једног пододељка. Разложно је расправљен одабир теоријског приступа који се примењује. Потанко је критички изложена теорија праксе и њој својствен приступ заједнице пракси. Аргументовано је предочено да може сазнајно плодносно користити у проучавању случаја мултуфокалне појаве каква је предметно одређена. Одабрани теоријски приступ заједнице праксе иновативно је прилагођен спајањем компатибилних чинилаца неколико доминантних приступа. Ауторка је тако компилираним теоријским приступом осветлила Европску унију као заједницу праксе мира и одрживости и тиме јединственог дипломатског актера чија дипломатија је саображена овим двама сврхама. Тиме је кандидаткиња омогућила посматрање како те сврхе непосредно усмеравају дипломатско деловање ЕУ у области развоја на сржни ефективни мултилатерализам и дипломатске активности које јој као заједнице праксе мира и одрживости потврђују дипломатско делатништво, ауторитет, легитимитет и преговарачку утицајност у глобалној заједници пракси развоја и одрживог развоја. Исти теоријски приступ јој је олакшао да прати повратни процес како остварени учинци дипломатског деловања ЕУ на успостављању међународне праксе одрживог развоја њу воде да подиже лествицу свог остваривања одрживог развоја ради прибављања повећаних подстицаја да остварено у УН формату уграђује као потврђену меродавности у вршење сопствене трансформацију ка одрживости. Такво креирање додатних капацитете знања и способности за институционализацију дипломатског предводништва ЕУ у успостављању међународне праксе одрживог развоја објашњава целокупни механизам дипломатског актерства и делатности Уније. Коришћени компилирани теоријски приступ најближи је разумевању и теоретизацији дипломатске праксе у дипломатској теорији у Дипломатским студијама, али без прејудицирања дипломатског актерства ЕУ што би био случај када би се применио будући да постулира државу као дипломатског актера. Теоријски приступ заједнице праксе агностичан је у

погледу центричности актера већ обухвата односе и везе које омогућавају да се ван дихотомије суверен/несуверен разумева реаланост данашње дипломатије разнородних актера.

Концепт одрживог развоја и дипломатија одрживог развоја као резултат глобално одређених циљева је треће поглавље компаративно-историјске анализе обликовања поимања одрживости, одрживог развоја и глобалне владавине одрживог развоја регулисане његовим утврђеним циљевима. Има шест потпоглавља од којих су три организована и у одељке. Критичком генеалогijом открива историјску слојевитост поимања и концептуализације развоја почев од напора за успостављања права на развој под окриљем Уједињених нација. Овим методом постигнуто је објашњење разлога зачињања и извора концептуализације одрживог развоја из различитих углова неподударних интереса мноштва разнородних учесника. Откривени су процеси који су учинили изводљивим саглашавање о његовом споразумног међународног дефинисању 1987. године. Издвојена је и кључна је релациона јединица истраживања у склопу дипломатског деловања ЕУ а то је повећање степена знања о неодрживости и њеној узрокованости људским активностима. Зашло се у разјашњење мултидисциплинарног поступног сплитања заштите животне средине са социјалним, економским и владавинским димензијама уз одговарајуће начине финансирања и науку као аргументациони извор и неопходан пут пружања помоћи у трагању за споразумно прихватљивим начином међународног нормирања, регулисања и институционализације модела глобалног управљања одрживим развојем. Покретани и вођени преговарачки процеси у различитим форматима током времена упоредно су истражени као оквири поступања и резултата некада преклапајућих, а често дивергентних праваца саглашавања. Оса проблема била је заједничко моделовање глобалне владине одрживог развоја уместо владајуће Западне матрице фаза развоја. Сагласност је мултилатерално постигнута давањем већег аутономног актерства неразвијенима и земљама у развоју компромисним путем мерљивих циљева, Миленијумских циљевима, које остварује неразвијене земље и земље у развоју у партнерству са развијеним државама. Потврђено је да је то била преломна тачка у разлучивању права на развој и одрживог развоја као и парцијалног и холистичког одрживог развоја. Битно је проналажење сагласности да се одрживи развој путем Све до 2012. године није се постигло увиђање да је споразум о обједињавању различитих колосека и у одвијеним форматима преговора о три димензије одрживог развоја неопходан како би могао бити остварен. Исто се увидело да најразвијеније земље не само генеришу неодрживост већ да не могу избећи да их њене последице не погађају, те да се мора трагати за споразумом да се постиже свуда без изостављања иједног појединца и независно од степена развијеност државе у којој живи. Повезивањем токова преговара и организованим додатним процесима 2015. година постаје кулминациона година мултилатералне дипломатије у дипломатском систему Уједињених нација. Њен несумњив врх је било усвајање Агенде за одржив развоја 2030 којом је утврђен оквир глобалних развојних циљева за све, свега и свуда. Филигранско споразумевање које кандидаткиња веродостојно интелептира омогућава јој да објасни у коначници глобално обликовање дипломатије одрживости у чијем вођењу дипломатским деловањем један од најспретнијих предузетника стварање једначине прихватљивог споразума и глобалном Северу и глобалном Југу и мешетар бива Европска унија ојачаним статусом 2011. године оствареним у УН који је чини посебним делатником. Такво дипломатско делатништво ЕУ и даље загонетно се успешно испитује и објашњава у наредном поглављу о еволуцији дипломатског система ове заједнице праксе мира и одрживости.

Четврто поглавље насловљено *Еволуција дипломатског система Европске уније* испитује процес конституционализације њеног дипломатског делатништва од

установљења прве Заједнице за угaљ и челик преко Уговора о Европској унији, ступилим на снагу 1993. године, до кључних системских измена њеног дипломатског делатништва и дипломатије 2009. године Лисабонским уговором и његовим спровођењем током друге деценије 21. века. Два потпоглавља од којих је прво развијено до одељка, а друго и до пододељака садрже изучавање никада праволинијског процеса идеације, нормирања, и уређујућег регулисања дипломатског система Европске уније. Ипак изразито је оштро процес одељен усвајањем Уговора из Лисабона. Тај основни уговор стоји као вододелница између два дистинктна историјска периода дипломатског систем ЕУ пре и после њега. Компаративно-историјски тражени су и издвојени механизми вођења дипломатије у оба периода. Посебно је пажња посвећивана класификовању и типологизацији дипломатских активности од институционалних капацитета до регулаторне нормативе. Почеве од првих дипломатских активности које је предузимала још Европске заједнице за угaљ и челик преко иновација Уговором из Мастрихта ступилим на снагу 1993. године, и потом до 2009. године све је системски било исто када се посматра носилац дипломатског предузетништва ове регионалне европске интеграције. Била је то супранационална Комисија и спољне јединице трајног дипломатског присуства у трећим земљама представљале су ову институцију, а не целу ЕУ, иако су деловале за њу као целину. Пажљиво су обухватане и компаративно изложене најтананије промене у званичном носиоцу предузетништва дипломатије и начину организације централе и спољне мреже као и потребних задатака за дипломатско обављање проистичућих из хоризонталне и вертикалне интеграције. Осветљени институционални оквир и капацитети за дипломатске активности на промовисању одрживог развоја објашњавају њихову различитост спољним представљањем ЕУ у УН до 1. децембра 2009. године деловањем Делегације Европске комисије при УН, а од тог истог датума преузимања представљања целе ЕУ преименовањем те јединице у Делегацију Европске уније при УН. Овај важни истраживачки сегмент наглашава поступност стварања дипломатског делатништва целе Европске уније као заједнице праксе мира и одрживости. Друго потпоглавље расправља о институционалним и функционалним унапређењима системски уведеним ступањем на снагу Уговора из Лисабона. Својства креирана дипломатским иновацијама систематично су компарирана како би се објаснило дипломатско делатништво и нових организација и задужења за вођење дипломатије целе Уније проистичућих из консензуса свих тадашњих држава чланица о први пут уговорно прихваћеном званичном међународно-правном карактеру те регионалне европске интеграције. Систематизоване су значајне институционалне промене кључне за још једном извршену проверу валидности операционализованог моделу делатништва заједница пракси изложеног у другој глави дисертације како би се могао поуздано користити у кључном делу истраживања одабраног предмета. Подробно су издвојени чиниоци одређујућег уређења вођења дипломатије одрживости која ће поступно наткрили све облике дипломатије имајући у средишту глобално регулисање владавине одрживог развоја. Европска служба спољног деловања са централом у Бриселу и спољном мрежом Делегација ЕУ као јединица трајног дипломатског присуства Уније у трећим земљама и при међународним организацијама, установама и процесима је детаљно је организационо описана и њени капацитети објашњени. Једнако је поступљено и у погледу испитивања и излагања дужности Високог представника за спољне послове и политику безбедности уз остале институционализоване актере дипломатских делатности и платформи мрежа заинтересованих који постају делатнички за ЕУ посебно у области преговарања и саветовања о нормирању и владавинском регулисању одрживог развоја посебно у УН.

Дипломатско деловање Европске уније на успостављању међународне праксе одрживог развоја је пето поглавље. Темелјито расправља о дипломатском делатништву

ЕУ у успостављању међународне праксе у овој области, и утврђује повратни процес посебно предводничког типа који обележава другу деценију 21. века, а кулминира усвајањем свеобухватне стратегије Европског зеленог договора за трансформацију Уније ка одрживости, укључујући и њену реализацију глобално утврђених циљева одрживог развоја до 2030. године и постизање климатске неутралности до 2050. године. Излагање је организовано у шест потпоглавља од којих је свако разгранало расправљање до одељака, а у два потпоглавља је организовано до пододељака. Свеукупна слојевитост дипломатског деловања цизелирано је изложена. Како и одговора овом средишном емпиријски деку дисертације кандидаткиња је поново применом критичке генеалогije испитала ситуирану концептуализацију облика дипломатије коју ЕУ ”води” у области одрживог развоја. Најпре је то структурална дипломатија преноса њених односних политика преговорима, дијалогом и споразумима са трећим државама којима се утиче да се у њима стварају структуре трајног подупирања одвијања процеса за одрживи развој, као што се у мултилатералним преговорима утиче на споразуме којима се обликују трајне међународне структуре процеса и у области одрживог развоја, и у посебним са њом повезаним областима трговине, људских права, заштите животне средине и климатских промена. Други облик дипломатије је обједињујућа дипломатија својствена ЕУ од ступања на снагу Уговора из Лисабона. Овај нови облик покренуо је и нови талас теоретизације дипломатије Уније и досадашња одређења и објашњења. Она су овде расправљена до у танчине. Потом је испитан интегрисани законодавни и стратешког оквира ЕУ за одрживи развој. Треће потпоглавље је усредсређено на објашњење обједињених капацитета за дипломатско предузетништво и предводништво ЕУ заједнице праксе мира и одрживости. Четврто потпоглавље испитује настојања ЕУ да оствари унапређени положај у мултилатералном систему УН и вршење поређења могућности њеног деловања за дипломатске активности за одрживи развој постигнутим усвајањем 3. маја 2011. године резолуције Генералне скупштине УН са могућностима за делатништво које је имала пре ове резолуције. Пето потпоглавље чини детаљна анализи дипломатског деловања ЕУ у процесу светских саветовања и међународних преговора о обликовања глобалног оквира одрживог развоја након 2015. године и утврђивању оствареног утицаја Уније на постизање споразума о Агенди за одрживи развој 2030. године. шесто потпоглавље описује и недри разумевање почетка промене приступа ЕУ одрживом развоју од антропоцентричног ка биоцентричном предузетим корацима од стратешког постављања праваца Европским зеленим договором и обезбеђивања финансирања вишегодишњим буџетом и Планом за опоравак и отпорност до проширивања и стратегије на Западни Балкан Зеленом агендом и Економским и инвестиционим планом за регион као проширивања обухватности вођене обједињујуће дипломатије ЕУ.

Шесто поглавље, *Налази приступа заједнице пракси о дипломатском деловању Европске уније на успостављању међународне праксе одрживог развоја*, садржи преточена постигнута сазнања у концептуализовање инструмента – датих сачињено на српском и енглеском језику у Прилозима – за даље емпиријско испитивање шта конкретно и како чине у дипломатији одрживости актери ЕУ дипломатије заједнице праксе мира и одрживости на одржању и изменама успостављене међународне праксе одрживог развоја. Садржински је ово поглавље изузетно важно за усмеравање наставка истраживања вршеног у дисертацији. Организовано је у два потпоглавља. Прво потпоглавље преводи налазе истраживања у инструмент испитивања путем технике анкете објашњавајући преношење индикатора за утврђивање постојања заједнице праксе према операционализованом моделу принципа Етјена Венгера и три димензије које издваја у батерију питања са мерним скалама у понуђеним одговорима. Мапирана мрежа практичара дипломатије репрезентативно је пресликана у узорак одређених

институционалних испитаника од Европске комисије, преко Европске службе за спољно деловање, Делегација ЕУ у УН и њеним партнерима проширења на Западном Балкану, до Генералног секретаријата Света. Друго потпоглавље објашњава батерију питања развијену за индикаторе мешетарења и вишеструког учествовања са сачињеним скалама мерења у понуђеним одговорима, а према моделу операционализоване кандидаткињине теоријске компилације ова два чиниоца одношења у заједницама праксе из теоретизације Бугера и Гадингера. Будући на спреченост вишеструким разлозима да се сачињеним електронским анкетним упитницима прикупе одговори и добијене информације обраде, а подаци до којих се дошло и овом методом анализирају, то су конструисани инструменти третирано као претестирано и прилагођени за продубљивање и проширивање реализације целокупне замисли ове дисертације.

Закључна разматрања су седмо, задње поглавље темељито урађеног научног рада осмишљеног амбициозно, како и приличи већ сазнајно изазовно насловљеној дисертације. Кандидаткиња је критички изложила остварене доприносе, искрено се осврћући и на разумљива ограничења рада. Показује истраживачку зрелост **Миљане Ђурчевић Цуцић** и њену стваралачку креативност изврсно испољену у целини извођења рада. Потврђују да је надарени научни посленик плодан у теоријском погледу и спретан и у методолошком и методском чињењу. Претходно закључујемо јер је пружила не само закржени поглед на сазнајно достигнуто и акционо примењиво већ и изнела промишљено усмерење наставка започетог истраживања ради превазилажења његових ограничења. Знати како постављеним сазнајним путем наставити и имати спремне инструменте за то у циљу додатног и верификовања новосазнатог и продубљивања како би се истински јачао научни фонд знања и друштвена-корисност и акциона употребљивости налаза сазнатог изложених у овој дисертацији оправдава високу оцену вредности која јој се даје, а њена ауторка оцењује за постигнуто у суперлативу.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација **Миљане Ђурчевић Цуцић** пружа пуно објашњење и делом откривање настајућих структурација дипломатије и делатништва актера, у првом реду Европске уније као регионалне заједнице праксе мира и одрживости, који мењају дипломатију ка глобалној владавини у области одрживог развоја путем оквира циљева, омогућавајући из тог угла и прогностичке увиде. Дисертација је резултатски остварила две врсте резултата и унутар сваке пет група резултата пруживши и теоријски и методолошки допринос дисциплинарно и областима Дипломатских студија, Међународних студија, и Европских студија, као и Екологији и еколошкој политици, односно најопштије подручју Политикологије, али и Правној науци. Социолошка димензија доприноса тиче се потврде да је праксеолошки приступ најпроницљивија парадигма у друштвеним наукама која је прихваћена као подесна за истраживање брзо одвијајућих промена ради сазнавања ко, шта, како, зашто, за кога, са којим учинцима постиже како би се разумели токови и могући правци промена у стално повећавајућој неизвесности.

Прва врста остварених резултата су сазнајни резултати теоријско-методолошке природе који могу допринети развоју научне мисли уопште.

1, Пружен је образац објашњења који је шире употребљив за објашњавање промена општег делатништва Европске уније повезаног са достизањем одрживог развоја из перспективе биоцентричне идеације и нормирања од антропоцентричне парадигме која не успева да измири људе и природу, нити садашње и будуће генерације. Дипломатско

делатништво Европске уније се управо због противречности две перспективе колеба и показује да је неодрживост примарни узрок турбуленција у свету нерешив без корените измене целокупног начина људске производње и потрошње.

2. Објашњење Европске уније као заједнице праксе мира и одрживост је потврђено и показује се плодним правцем дање провере такве њене концептуализације као пробитачније од њеног концептуализовања као политичког система, вишеразинске владавине у мрежи или мрежне вишеразинске владавине, као и наддетерминирајуће одређивања међународном организацијом *sui generis*.

3. Теоријски приступ заједнице праксе како га је кандидаткиња у дисертацији компилирала из помног међучитања различитих струја теорије праксе и праксеологије и праксеграфије плодно прави спајање сржне праксеолошке теоретизације у дипломатској теорији и досадашњег развијања и примене теоретизације праксе у Међународним и Европским студијама чиме се доприноси кумулацији знања у друштвеним наукама чија је сазнајна делотворност најпотребнија.

4. Доказано је да Европска унија јесте дипломатски актер и делатни предузетник типа обједињујуће дипломатије када стратешки делује на уравнотеженом испуњавању своје две сврхе, а то су мир и одрживост. Овај тип дипломатије обезбеђивања сврхама развоја кохерентности и конзистентности делатништва и дејствености постаје све значајнији у дубоко подељеним друштвима у ковитлацу дисензуса и у мноштвености актера данашње дипломатије те овај тип дипломатије захтева праксеолошки угао сагледавања који може дати резултате какви су постигнути овом дисертацијом да успешно прецизно одговори на постављено главно истраживачко питање и надиђе очекиване доприносе на почетку вршења истраживања.

5. Доказано је да је могуће ново научно знање остварити уколико се методолошки користи абдукција као помоћни поступак због епистемолошке отворености омогућавајући изненађујуће сазнајне учинке брзог детектовања неочекиваних дејстава и дејствености мноштвености и преговорног мешетарења.

Другу врсту остварених резултата чине резултати практичне природе којима се може допринети повећању друштвене добробити,

1. Доказано је да одрживи развој представља најзначајнији механизам на свим нивоима организова за колективно и индивидуално оријентисање и кориговање свих политика и дипломатије одређујући поредак дејствености и моћи измена које осигуравају будућност човечанства.
2. Доказано је да дипломатско деловање и активности својствене Европској унији као што су зелена климатска и енергетска дипломатија, или успостављања мреже стратешке котрансформације са Западним Балканом за убрзање достизања одрживог развоја до 2030. године и климатске неутралности до 2050. године јесу трајне, а не спорадични тренд омогућавајући веће делатништво друштвима и државама Западног Балкана у процесу приступања посебно бржем интегрисању у јединствено европско тржиште.
3. Емпиријски је доказано да је приоритизација одрживог развоја у дипломатији битна полуга њене учинковитости и да је примена глобалног оквира циљева одрживог развоја и у планирању дипломатских активности плодносна те захтева повећање капацитета дипломатског система сваке земље у овом погледу, укључујући и обуку и оспособљавање за вођење дипломатије одрживости.
4. Налаза дисертације могу допринети ојачавању делатништва не само јавног сектора, већ и грађанског друштва и пословног сектора за подухвате извршавања највеће заједничке промене икада и економије и друштва чиме

истовремено увећавају своју добробит и добробит свих садашњих нараштаја и будућих генерација.

5. Како је међународна пракса одрживог развоја у процесу нове преговарачке измене за раздобље пост-2030 то налази ове дисертације пружају јасну оријентацију на рану припрему и брзо укључивање целе власти и целог друштва у низ неформалних, а не само формализованих процеса саветовања и преговора како би Србија постигла што већи учешће у низу заједница пракси одрживог развоја и могла да ствара погодну везу и односе за формализовану преговарачку дејственост капацитетом за проналажење једначине споразума који те везе и односи дају.

Иако како је на почетку наглашен сазнајни интердисциплинарни допринос већ саме интердисциплинарне и мултифокалне теме дисертације највећи допринос који остарена научна сазнања су у области Дипломатских студија. Могуће је да у области Међународних студија и Европских студија допринесе ширењу примене теорије праксе јачајући праксеолошком заокрет који се у њима одвија. Најнепосредније резултати дисертације доприносе научној области Дипломатских студија за ревитализацију теорије праксе коју је између два светска рата и на почетку Хладног рата узорно развио Харолд Николсон (Harold Nicolson) на концепту дипломатске праксе као основе историјског развоја метода дипломатије. Прожимајући допринос друштвеној науци, односно друштвеним наукама је продубљивање новим емпиријски добијеним провереним налаза разумевање глобалне праксе одрживости и управљања променама путем оквира утврђених циљева чије су саставне праксе и међународна пракса одрживог развоја, и регионална пракса зелене и дигиталне трансформације Европске уније, и националне праксе одрживог развоја.

6. Закључак

Комисија је пажљивим проучавањем израђене докторске дисертације *„Дипломатско деловање Европске уније у успостављању међународне праксе одрживог развоја током друге деценије 21. века“* кандидаткиње **Миљане Ђурчевић Цуцић** установила да је у питању оригинални и научно чврсто засновани рад урађен према претходно одобреној пријави. Кандидаткиња **Ђурчевић Цуцић** самостално и академски честито изворним сопственим истраживањем према оригиналној замисли пружила је допринос развоју научне мисли сагледавањем из онога што Европска унија дипломатски чини да је заједница праксе мира и одрживости те да је овим сврхама њена дипломатија вођена у процесу успостављању међународне праксе одрживог развоја после 2015.

Доказивањем да се ЕУ дипломатска делотворност темељи на типу обједињујуће дипломатије која увек надилази нормативно и регулативно уређење отклоњен је део њене загонетне дејствености у процесу успостављања међународне праксе одрживог развоја. Компилираним примењеним теоријским приступом заједнице праксе и њеним операционализованим модел кандидаткиња је показала мисаону даровитост и научни потенцијал за извршност у научном стваралаштву. Налазима о начинима и средствима којима је Европска унија дипломатски деловала у успостављању међународне праксе одрживог развоја померајући га ка биоцентричном схватању дисертација представља вредан допринос разумевању и како у текућим процесима Унија припрема дипломатску дејственост за обликовање глобалне владавине одрживог развоја пост-2030 дисертација је сазнајно научно вредан резултат попуњавања недостајућег дела мозаика научних сазнања.

Битну вредност дисертацији дају израђени инструменти за даљу проверу путем технике анкете научног испитивања теоријских и емпиријских налаза који су у њој изложени потпуно заокружено.

Теоријски, методолошки, научно и емпиријски дисертација је у целости израђена да задовољава прописане академске и научни стандарде писања докторске дисертације. Академски честито изузетно опсежан корпус примарних и секундарних извора третиран је саобразно највишим захтевима. Постигнути резултати имају и теоријску и практичну непобитну вредност те Комисија једногласно предлаже Наставно–научном већу Универзитета у Београду–Факултета политичких наука да:

- 1) прихвати Реферат;
- 2) образује Комисију за јавну одбрану докторске дисертације;
- 3) одобри јавну одбрану докторске дисертације *„Дипломатско деловање Европске уније у успостављању међународне праксе одрживог развоја током друге деценије 21. века“* кандидаткиње **Миљане Ђурчевић Цуцић**;
- 4) проследи дисертацију, Реферат и своју одлуку у даљу процедуру Већу научних области правно–економских наука Универзитета у Београду.

Београд, 13. 11.2024.

Комисија за преглед и оцену докторске дисертације:

проф. др Драган Ђукановић
редовни професор Универзитета у Београду
– Факултета политичких наука

проф. др Дарко Надић
редовни професор Универзитета у Београду
– Факултета политичких наука

проф. др Маја Лукић Радовић
ванредни професор Универзитета у Београду
– Правног факултета
